

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 12/1980-81
med anledning av ltm Sune Carlssons m.fl.
hemställningsmotion till landskapsstyrelsen
om åtgärder för att tillförsäkra Åland
programtid inom Nordsat-projektet.

Landstinget har inbegärt kulturutskottets utlåtande över nämnda motion. Med anledning härav får utskottet, som i ärendet hört lantrådet Folke Woivalin, landstingets talman Olof Jansson, huvudmotionären ltm Sune Carlsson och rådgivande tjänstemannen vid undervisningsministeriet, skolrådet Magnus Kull, värdsamt anföra följande.

Diskussionerna kring ett nordiskt televisionssamarbete har pågått länge. I mitten av 70-talet fick överläggningarna en ny inriktning i och med att satellitsändning befanns vara ett billigare alternativ än en markbunden återgivning. Målsättningen med Nordsat slogs fast: simultansändning av samtliga nordiska länders samtliga kanaler.

På grund av det geografiskt sett stora området som Nordsat skall tjäna måste det trots allt bli en uppdelning i östnordiska respektive västnordiska sändningar. Enligt den ursprungliga idén skulle Östnorden (Danmark, Finland, Norge och Sverige) betjänas av åtta kanaler och Västnorden (Färöarna, Grönland och Island) betjänas av fem kanaler. Antalet kanaler som får sända televisionsprogram har fastställts i en internationell överenskommelse.

För närvarande är det bara Finland och Sverige som har två kanaler av de nordiska länderna men även Norge och Danmark har redan långt framskridna planer på en andra kanal. För Östnordens del skulle fördelningen således helt naturligt bli att varje land får rätt att sända i två kanaler. I Västnorden är det fortfarande oklart hur fördelningen skulle ske. Island skulle givetvis få en kanal och Danmark har starkt uttryckt sin önskan att inteckna minst en kanal. Utrymme skulle det således finnas för såväl färiska som grönländska sändningar.

I sammanhanget bör påpekas att varje nationell kanal skulle strikt återsändas och inget "mix" mellan kanaler skulle förekomma.

Kostnaderna för ett fullt genomfört Nordsatprojekt beräknas uppgå till 7 miljarder mark. Bl.a. härför och på grund av att alla nordiska länder ännu inte har full kanalkapacitet har ett alternativ till huvudförslaget presenterats, det

s.k. "nedbantade Nordsatprojektet". För en avsevärt billigare kostnad skulle Östnorden betjänas av fem kanaler och västnorden av tre kanaler; sändarsatelliten skulle givetvis kunna utbyggas till samma omfattning som huvudalternativet. Vid ett genomförande av det "nedbantade Nordsatprojektet" skulle den bekväma tvåkanalsfördelningen i Östnorden förfalla och någon form av samförstånd måste nås.

I mars 1982 skall Nordsatutredningen vara färdig och ministerrådet skall behandla ärendet. Finlands regering skall i november i år behandla Nordsatprojektet jämte alternativa förslag. Förutom huvudprojektet och det nedbantade projektet har ett mer geografiskt begränsat alternativ diskuterats, nämligen den planerade svenska Tele-X-satelliten. Tele-X-satelliten som planeras vara i bruk år 1986 skulle främst tjäna dataöverföring och radio-telefonkommunikation, men den skulle också ge utrymme för tre televisionskanaler. Kostnaden per kanal har beräknats till 150 miljoner mark. I diskussionerna kring Tele-X har förutom Sveriges två kanaler föreslagits den finlandssvenska kustkanalen eller en återgivning av en finskspråkig kanal för att tjäna finskspråkiga invandrare i Sverige eller Norges planerade andra kanal.

Det råder fortfarande en stor oklarhet huruvida Nordsatprojektet skall förverkligas eller inte. Danmark har visat ganska svalt intresse för Nordsat; bl.a. har man ställt sig helt avvisande till ett nedbantat Nordsatprojekt och till all form av reklam i television. I Sveriges riksdag finns en majoritet mot Nordsat men än så länge har svenska regeringen inte avlämnat något slutligt förslag. I Norge är man däremot helt för projektet liksom från finlandssvenskt håll. Från finskt håll har inte något slutligt ställningstagande ännu tagits men det torde finnas goda förutsättningar för ett godkännande av Nordsatprojektet. För finansieringen har man dock ansett sig vara beroende av reklaminkomster.

Kustkanalen skulle bli en ny tredje kanal i Finland med en planerad sändningstid om 24 timmar per vecka. Programmen skulle vara regionalproducerade och täcka hela Svensk-Finland. Återgivningen skulle bli markbunden enligt traditionellt mönster, eller via, som ovan berörts, den svenska Tele-x-satelliten. Kustkanalen kommer troligen inte att få direkt samband med Nordsat eftersom Finland tilldelats högst två kanaler, vilka med all sannolikhet blir de nuvarande televisionskanalerna i Finland.

Som ytterligare information något utom ramen för den föreliggande motionen kan nämnas att Finland enligt en internationell överenskommelse har rätt till en fjärde kanal och Åland har sålunda möjlighet att förhandla om sändningsrätt i denna kanal.

De övriga små nationerna i Norden är positiva till Nordsat. Någon fara för utarmning av den nationella kulturen anses inte föreligga eftersom planer på lokala egna sändningar förutsätts bli genomförda inom en snar framtid. Särskilt kan nämnas Färöarna som inom något år kommer att ha egna markbundna sändningar. Fördelningen av kanalerna i Västnorden är ännu oklar men vid ett fullt genomfört Nordsatprojekt finns möjligheter att såväl Grönland som Färöarna får egen kanal. Hittills har dock bara Danmark framfört önskemål om utrymme för en dansk kanal inom den västnordiska zonen.

Utskottet anser att det är betydelsefullt att åländska intressen bevakas i Nordsat-projektet. I framtida TV-sändningar via satellit som når stora områden kan åländska program bidra till spridningen av information om Åland och om självstyrelsen.

Emedan ramarna för Nordsat inte är fastslagna kan formen för åländsk medverkan ännu inte bestämmas. Dock bör möjligheterna för Åland att sända egna program tryggas så snart som möjligt. Eventuellt kan sändningsrätt intecknas i en samredigerad nordisk kanal eller i de finländska kanalerna om en egen åländsk kanal befinns vara orealistisk i detta skede.

Ett förverkligande av landskapets strävan att överta ansvaret för radio- och TV-verksamheten på Åland skulle sannolikt ge stöd för de åländska kraven i Nordsat-projektet. Overhuvudtaget bör de åländska radio- och televisionsfrågorna i andra sammanhang drivas vidare i enlighet med antagna målsättningar men även de möjligheter framtida satellitsändningar kan erbjuda bör beaktas och bevakas.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet vördsamt föreslå

att Landstinget måtte hemställa hos landskapsstyrelsen om åtgärder för att Åland tillförsäkras regelbunden programtid för egna TV- och radioprogram inom ramen för Nordsat-projektet.

Mariehamn, den 21 augusti 1981

På kulturutskottets vägnar

Erik Sundberg
ordförande

Göran Lindholm
sekreterare

Bjarne Pettersson
sekreterare

Närvarande i utskottet: ordföranden Sundberg, viceordföranden Olof M. Jansson
ledamöterna Fagerholm, Dahlén och Sundback samt ersättarna Öberg och Lind-
fors, samtliga delvis.